

Milé dietky, posěďtež tu na mále,
dám vám za dva piva
a poviem vám div diva:
Širyc bířic chodí po strništi,
plachtami se podpíraje
a kyji se ostieraje;
utkach slunce, ano poledne oběduje,
dachu mi syrovátku kyjem postrěbati
a mléka sochorem pochlemtati etc.

PAVEL KYRMEZER

Komedie česká o bohatci a Lazarovi

[1566]

(Začátek schází.)

Bohdáč: Proč moji hosté tak dlouho meškají,
k obědu přijítí nespíchají?

Bohdáč: navraceje se dí ku pánu:

Jakž jste rozkázali, vše jsem vykonal,
přátely a bratry k obědu pozval.

Řekli všickni bez meškání přijítí,
chtíce míle pro vás všechno činiti.

Než toto vám ještě mám oznámiti:

ten chudý žebrák vás kázal prositi,

abyšte k posilnění těla jeho

poslali drobtův ted s stola vašeho,

kteréž, jakž vidíte, na zem padají,

služebníci a psi po nich šlapají,

neb nebohý již skůro hladem umřel,

velikou mdlobou byl by hned zcepeněl.

Bohdáč: strhaje se na Parmeno, dí:

Táhni k čertu, ničemný služebníče,

daremný a všetečný potvorníče!

Vždycky se bez potřeby poslem děláš,

uživeš někdy poselství, to shledáš.

Poněvadž ho pak tak lituješ,

pročež ho pak svým statkem nedaruješ?

Bohdáč: mužovi jdou, říkájíce:

Zdaříž vám Buóh a rač vám požehnati

těch daruóv, kteréž máte, přijímati.

Bohdáč: Bůh daj, zdraví byli! Páni, vás vítám,

vám zdraví a všeho dobrého žádám.

Račte se k mému stolu posaditi,

se mnou jísti, píti, veseli býti.

Přátelé boháčovi:

Jakž rozkážete, tak činiti chceme,
neb takového přátelství vděčni jsme.

Boháč: Dnes nechtějte více pro mne činiti,
než sedíc se mnou dobrou vůlí míti.

Boháč s přátely hoduje.

Skonává se druhý aktus a troubí zhuóru.

TŘETÍ AKTUS

Čižem jde k boháčovi před stuól a dí:

Ó člověče ubohý, velmi bídný,
pomni na to, že jsi se všemi lidmi
z bláta stvořen nahý, k tomu smrtedlný,
a mně již v moc skrže hřích uvedený!
Nemohls se nad žebrákem slitovati
a jemu s svého stolu drobtův dáti?
Však by tobě tím zhola nic neubylo,
ale by tvého statku víc přibylo,
neb by shromáždil poklad na výsosti,
v té přerokošné nebeské radosti.

A protož, poněvádžs nemilosrdný,
k chudým lidem nelítostivý, tvrdý,

čije lučiště na boháče, jako by ho chtěla zastřeliti, a dí:)

aj hle, musíš hned na místě umříti,
konec života na tento čas vzíti.

čerutím dí:

Ký to neštěstí, což to tak divného
a ode mne prvé nevidaného?
Kdo jsi ty, potvoro tak velmi hrozná,
žádnému stvoření v světě podobná?
Oznamiž mi, jaký to jest obchod tvuój,
a pověz mi, jaký jest úmysl tvuój,
žes směla tak svobodně ke mně jíti,
co by mne chtěla pojednou požití.

Smrt dí: Již já z tvých řečí rozuměti mohu,
jak ty se čistě duóvěřuješ Bohu
a kterak na přikázaní jeho dbáš,
na slovo svaté Boží se vyptáváš.

Poněvádž o mně zhola teď nic nevíš,
aniž mne také poznati neumíš,

Smrt opět natahuje lučiště, jako by střeliti chtěla, a dí:)
protož já tebe hned tomu vynaučím,

kdo jsem a co jsem, teď krátce oznámím:
Já jsem paní smrt, konec všeho zlého,
k tomu počátek všeho dobrého:
nebo kdo zde na zemi jest v úzkosti,
trpí bídu, psotu, nouzi, těžkosti,
takovému já hned konec učiním,
těžkosti a žalosti jeho zbavím,
pomohouc mu do života druhého,
věčného, také blahoslaveného.

Já jsem smrt: za hříchy odplata hrozná,
jsem silná náramně, ukrutná, mocná.
Mněť jest poddáno stvoření všeliké,
ptactvo, ryby, k tomu zvířata také,
ano k tomu napořád lidé všickni,
papež, císař, král, potentáti mocní,
kardinálové i patriarchové,
kurfirstové i arcibiskupové,
arciknížata, knížata i páni,
hrabata, rytíři spolu s zemany,
měšťané, sedláci, kupci s kramáři,

(Smrt se zasměje:)

ha, ha, ha: aj, co mi se čistě daří!
Najsvětější, najnepřemoženější,
najjasnější, spolu najstatečnější,
urození, slovútní, také moudří,
mocní, ukrutní, krásní, zlí i dobří,
kněží, žáci, učení, také hloupí,
bohatí, chudí, pyšní, štedří, skoupí,
muži, ženy, mládenci, malé děti,
panny, vdovy, baby i staří kmeti –
summou, co se toliko na světě hne,
jest poddáno převeliké moci mé.
Přede mnou se jistě žádný neskryje,
také mne z domu svého nevybije.
Neschová se na zámku ani v městě,
najdu každého v domě nebo v cestě,
v sklepě, v komoře, i také v světnici,
ve dvoře, v boudě, v poli, na ulici.

Umímť já každému rohy sraziti
a rychle na obrácení skaziti.
Co jest na světě bylo mužův silných,
krásných, múdrých, bohatých, také slavných!
Kdybych je měla pořád jmenovati,
bylo by jistě líto poslouchati.
Kamž jsou se pak všickni poděli?
Hned jako by nebyli, tak zmizeli.

Boháč dí: Od koho jsi pak té moci dostala,
aby nad vším stvořením panovala?

Smrt dí: Bylo by o tom mnoho co mluvíti
a snad by nám den nemohl postačiti,
ale aby hned krátce o tom věděl
a mou řečí se již zpravití uměl:
Pán Bůh pro lidské hrozné prohřešení
poddal jest mé moci všecko stvoření,
abych vás trápila vědy, hlízami,
pryskýři i rozličnými ranami,
bolestmi divnými a ukrutnými,
nemocemi těžkými, neslýchanými.

Boháč s třesením dí:

Ach, co jsou tvé řeči velmi odporné,
každému člověku k slyšení hrozná!
Mohlas k čertu s nimi tam vně zůstati
a mně v této koliaci pokoj dáti.
Zdaliž není chudých, nemocných dosti,
kteříž tebe volají v své žalosti?
Takových můžeš radší navštívití
a jich přetěžkých bolestí zbavití:
an teď před mým domem žebráka najdeš,
pročiz radší nad ním se neslituješ,
aby se na světě více netrápil,
v úzkosti a v chudobě se nemučil?
Platí, že on vděčnější bude toho,
aby byl prost trápení tak těžkého.

Smrt dí: Medle netřeba mne tomu učiti,
vímť já lépe než ty, co mám činiti:

když jeho hodina poslední přijde,
za toť slibuji, že také neujde.

Boháč dí: Milá smrti, prosím, zanech mne nyní
a neruš toho obveselení.

Smrt dí: Muůžeš sobě maličko povoliti,
ale nedlouho, na to hled pomněti!
Já teď k tomu žebráku jedno dojdu
a na tvou přimluvu hned k němu půjdu,
neb se přibližuje jeho bolesti
konec, musím ho k radosti přivesti;
však když ty se toho najměň naděješ,
hned mne zase v patách tu míti budeš.

Smrt jde od boháče.

Boháč k přátelům dí:

Aj, ký čert mi to strašidlo nahodil,
an bych raději viděti hned zvolil
nevím co; ale již toho zanechme,
na to hrozné strašidlo zapomeňme,
raději tuto jezme a hodujme,
píme čistě a spolu se radujme.
Jdi, Parmeno, nalej dobrého vína,
a to nám hned bude lepší novina.
Musíme každý pořád plnou píti,
a ten buď tam, kdo nám nechce splniti.
Ó milé víno, kdo tě bude píti,
poněvadž všickni musíme zemřítí!
Ale prvé než k nám zase smrt přijde,
Tento koflík několikrát obejde.
Hledme se, milí bratří, posilniti,
abychme ji dnes mohli odepřítí.
Služebníci, vrata pevně zavřete
a smrti sem do domu nepouštějte!

Parmeno dí: Kteréhož nalévati rozkážete?

Aneb které se vám líbí, oznamte:
chcete-li uherského neb rejského,
však máte v hojnosti všelijakého.

Boháč dí: Již jsem, slyšíš, tobě poručil toho,
aby naléval vína nejlepšího.

Smrtěním dí:

Ach, zlatý panáčku, tak jsem se lekla,
skůro jsem oněměla i ohlechla.
Všecka jsem se co osyka teď třásla,
když jsem smrti mluviti poslouchala.
Ach, pane, není tu žertu žádného,
neb jistě znamená něco hrozného.

Boháč dí: Ó, cos ty, milá ženo, tak mistrná
a již také bez potřeby nábožná?
Chceš-li kázati, do kostela jíti
můžeš, tam kaž, jak dlouho budeš chtíti.
Již by ty mne skůro více strašila
nežli smrt sama, když se mnou mluvila.
Ba v pravdě i já jsem drobet přestrašen
a na mých oudech všech nemálo zemdlen,
ale musím již na procházku jíti
a tam něco málo se provětríti.
Milí přátelé, račte se mnou jíti,
v rozprávkách kratochvilných čas zmařiti,
aby mne ta tesknost málo zminula
a velmi těžká chvíle pominula.

Boháčovi: Jistě to rádi chceme učiniti
a s vámi na procházku jíti.

Boháč jde na procházku s přátely svými.

Čert šepce boháčovi v ucho, a dí:

I co ty na takové klevety dbáš?
Budeš ještě dlouho živ, to sám shledáš.
Můžeš dobře mé rady užívati,
bez starosti vesele hodovati.
Nech se jiní lidé chudí starají,
kteříž zhola již nikdež nic nemají,
ale ty máš všeho dobrého dosti,
užívaj raději, co máš, s radostí.

Skonává se třetí aktus a troubí se.

Lazar leží na hnoji a dří:

Ó najmilostivější pane Kriste,
všech zarmoucených potěšení jisté,
kterýžs umřel pro naše prohřešení,
z mrtvých vstal pro naše ospravedlnění,
račiž mně hříšnému milostiv býti
a trápení těžkého polehčiti!

Syrus dří: Ó Bože, co jest těžko v tomto světě,
tak býti v chudobě, v nouzi a v psotě,
jako teď Lazar vši pomoci zbaven,
právě v sirobě ubohý postaven!
Ano, radší bych sobě chtěl zvoliti
náhlou smrtí s tohoto světa sjíti,
nežli tak nuzně a psotně živ býti
a co zavřzený pes se trápiti.
Ale medle, Parmeno, pod tam se mnú
k onomu Lazarovi ubohému,
kterýž teď před našimi dveřmi leží,
ano všickni od něho hned pryč běží,
žádný člověk v ničem ho nelituje,
aniž ho slovéčkem kdo potěšuje.
Jak se nebožátko náramně mučí,
za to mám, že hned vypustí duši.

Parmeno dří k Syrusovi:

Běž hned ku panu faráři našemu
a pros velice, at hned přijde k němu,
aby mu z slova Božího pověděl,
kterak by se k smrti přistrojiti měl,
aby chudinka tak bez potěšení
neumřel a nepřišel o spasení.

Syrus dří: V pravdě, milý bratře, dobře mi radíš,
hned tam půjdu, jakž o tom sám dobře víš.

Parmeno dří: Jdiž spěšně, dokudž pán domů nepříde,
a řekni, at bez meškání s tebou jde.

příjde k knězi Petrovi a dří:

Pane faráři náš milý, ctihodný,
prosím velice, podte se mnou nyní
tam k jednomu žebráku ubohému
a ode všech lidí opuštěnému,
kterýž se hned strojí teď umíratí,
časnou smrtí s světa se odebrati.
Račtež ho z slova Božího naučiti,
kterak by mohl věčné smrti ujíti.

Petr dří: Dobře, synáčku, chci tak učiniti
a bez meškání za tebou přijíti.

příjde k Lazarovi, dří mu:

Bratře v Kristu, rač tě Bůh posilniti,
aby v víře Kristově mohl umříti!
Věř silně, že tě Pán Kristus vykoupil,
když jest smrt těžkou na kříži podstúpil
a svou svatou krev za nás všechny vylil,
aby nás hříšné s Bohem otcem smířil,
hněv otce svého sám od nás odvrátil
a nám ztracenou spravedlnost navrátil,
neb jsme byli znamenití hříšníci,
k tomu Boží velicí protivníci.
Tak jsme upadli v hněv jeho veliký,
v bídu, psotu, nedostatek všeliký,
hříchu, smrti, ďáblu v moc sme poddáni
nesouce jich ukrutné panování;
a z toho nemohli jsme vyklouznouti,
ani z té služby sami vyniknouti,
ale Kristus se nad námi slitoval
a naše hříchy všechny na se přijal,
podstoupiv pro nás hříšné zlořečení,
bychom zlořečenství byli zbaveni
a přivedl k sobě z života časného
do věčného a blahoslaveného,
abychom s ním na věky přebývali,
neskonalé radosti užívali
se všemi svatými vyvolenými,
také s anjely, duchy přecistými,

na tvář Boží ustavičně patříce,
bez ustání s nimi se radující.
Ačť se zdá, žes milosti Boží zbaven,
protožes v chudobě zde byl postaven,
však Pán Bůh velmi se stará o tebe
a chce tě mít v nebesích u sebe:
nebo jakž duše z tvého těla vyjde,
s anjely do radosti věčné půjde,
toliko tomu hled věřiti silně.

Lazar dí: Věřím nepochybně a neomylně.

Kněz Petr: Pán Bůh rač tebe v víře posilniti
a podlé víry tvé věčně spasiti!

Lazar: Amen, Bože, rač mi to dáti,
abych se již dnes k tobě mohl dostati!
Tobě samému svou duši poroučím,
neb již s tohoto světa jíti musím.
Ó Jezu Kriste, milý spasiteli,
všechných v tě věřících vykupiteli,
račíš mi všecky hříchy odpustiti
a rač mé dušičce milostiv býti
a ji dnes v své svaté ruce přijíti,
nebs mne, pane, ráčil sám vykoupiti.

Lazar roztahuje se umírá tíše.

Kněz Petr dí: Kriste, daj mu odpočinutí věčné,
s sebou v radosti nikdy nekonečné!

Parmeno a Syrus:

Pane Bože, rač i nám to dáti,
abychom se k tobě mohli dostati!

Kněz Petr dí k Parmenovi:

Medle učíte skutek milosrdný,
který vám někdy můž býti prospěšný,
doneste ubohého k pochovávaní,
na krchov k věčnému odpočívání.

Lazara nesou k pochovávaní.

Michael a Raphael, dva anjelé, nesou duši jeho Abrahamovi, říkají:

Abrahame, otče náš, teď neseme
dušičku, kterouž tobě poroučíme,
neb jest tebe vždy věrně milovala,

pilně tvých příkázání ostříhala;
račíš ji k sobě v své lůno přijíti,
jakžs ráčil všem věřícím zaslíbíti,
v radost k odpočinutí věčnému,
všem věrným z počátku připravenému.

Abraham přijímá dušičku a dí:

Pod sem, dušičko věrná, vyvolená,
krví syna mého draze koupená!
Přijmiž korunu království věčného,
od věku všem věrným způsobného,
neb se má slova nemohou zrušiti,
ale věčně pravdomluvná zůstati.
Spíše všecko mé stvoření zahyne,
nežli mé nejmenší slovo pomine.
Slíbil sem každého k sobě přijíti,
kterýž silně ve mne bude věřiti,
aby věřící se mnou přebývali,
bez přestání se mnou se radovali,
v radosti mé nebeské rozkoš maje,
se mnou na věky věkův přebýváje,
kdežto nebude zármutku žádného,
ale užívání všeho dobrého;
nebo člověku není to věc možná
na to mysliti a není podobná,
aby to mohlo býti vysloveno,
co u mne v nebesích jest připraveno
těm všem, kteříž budou ve mne věřiti,
po cestách mých ustavičně choditi.

Parmeno a Syrus jdouce od pohřbu dí:

Ale snažně již do domu pospěšme
a pánu svému se hned ukažme,
aby na nás nemohl poznati toho,
že jsme pohřbili člověka chudého,
kteréhož dnes z domu vyhnati kázal,
aby mu žádné almužny nedával;
nebo jakž by při nás nějak to seznal,
jistě i nás by z svého domu vyhnal.

(Další text schází.)